

Inbrekerscodes en hortensiaroof

Hoe de media massawaan verspreiden

Peter Burger

Imaginaire bedreigingen door vreemde verschijnselen kunnen onder invloed van speculatieve berichten in de media uitgroeien tot een massawaan die periodiek de kop opsteekt.

In 2005 ontdekten tientallen Nederlanders geheime tekens van inbrekers naast hun voordeur. Op de Veluwe zagen buurtbewoners, dagjesmensen en jagers op groot wild een poema lopen. Bovendien werden grote delen van het land geteisterd door een golf van hortensiadiefstallen. We konden het allemaal met eigen ogen waarnemen, en als we er zelf niet bij waren, lieten de media het ons wel zien. Maar de inbrekerstekens waren krijtkrabbels van kinderen, de poema was een poes en in de zomer bloeiden de hortensia's in de leeggestolen tuinen als nooit tevoren. 2005 was het jaar van de massawaan.

Zonder massamedia geen massawaan: nieuwsmedia wijzen op nieuwe gevaren en presenteren speculaties als feiten; ze leiden poematoeristen naar de plek waar het gebeurt, vertellen huiseigenaren hoe inbrekerstekens eruitzien en filosoferen over de vraag wat dieven aanmoeten met duizenden gestolen hortensiastekjes. Nieuwsmedia kunnen de aanzet geven tot episoden van massawaan. Maar doorgaans vergroten ze onrust die elders zijn oorsprong vindt. Bijvoorbeeld bij de politie.

Pas op: gevaarlijke hond

In augustus 2004 waarschuwde de politie in Amsterdam-West tegen Oost-Europese vrouwen die zich bij bejaarden naar binnen babbelden met een verzoek om een glaasje water of omdat ze hun sleutel kwijt waren. Terwijl een van hen de bewoners afleidde, doorzochten anderen de woning. Bij hun vertrek lieten ze op de gevel geheime tekens achter, die hun handlangers vertelden waar iets te halen viel. Maak een foto als iemand op je muur tekent, adviseerde de politie. Die waarschuwing haalde een huis-aan-huiskrant, het *Stadsblad*, en daar bleef het bij.

Meer gevolgen had het mailtje waarmee een Amsterdamse buurtregisseur op 14 februari 2005 zijn contactpersonen in de wijk waarschuwde voor de nieuwe inbrekerstruc. Hij leverde er ook een lijst bij van twaalf symbolen die bij woninginbraken waren aangetroffen op gevels. Een cirkel was 'niets te halen', een poppetje met de handen omhoog: 'man met geweer'.

Dit bericht belandde een paar weken later onbedoeld op het bureau van een *Volkskrant*-journalist, die er een spannend verhaal van tikte (1 maart: 'Dieven kerven tekens op huizen slachtoffers') dat ook werd opgepikt door andere kranten. Nu waren de dievenstekens landelijk nieuws. De gevolgen bleven niet uit: huizenbezitters keken oplettender naar hun gevel dan anders - en zagen ook mysterieuze krijtkrabbels.

Op 8 maart waarschuwde de politie in Eindhoven in een pers-

bericht dat er 'Bargoense tekens' waren gesignaleerd in de stadsdelen Stratum en Gestel. Als bewijs stuurde zij twee foto's mee: een huisnummer met een kruisje en een rondje eronder, en een deurbel met een vage F ernaast. Verwijder die tekens zo snel mogelijk en neem contact op met de politie, adviseerde woordvoerder Pieter van Hoof.

De Brabantse kranten brachten het nieuws op de voorpagina. Met voorspelbare gevolgen: binnen een dag belden zestig burgers de politie - ze hadden ook geheimzinnige krijttekentjes op hun huis gevonden

Nieuwe ontdekkingen volgden. In Enschede ontstond in maart beroering over V-tekens die volgens de een op woningen van allochtonen stonden en 'vertrekken' betekenden, maar volgens de ander werden gezet door Jehova's getuigen. Of waren het toch Poolse dieven? In Hoogeveen werd een Poolse autokraker gearresteerd die een notitieboekje op zak had met morsetekens, kruisjes en pijltjes.

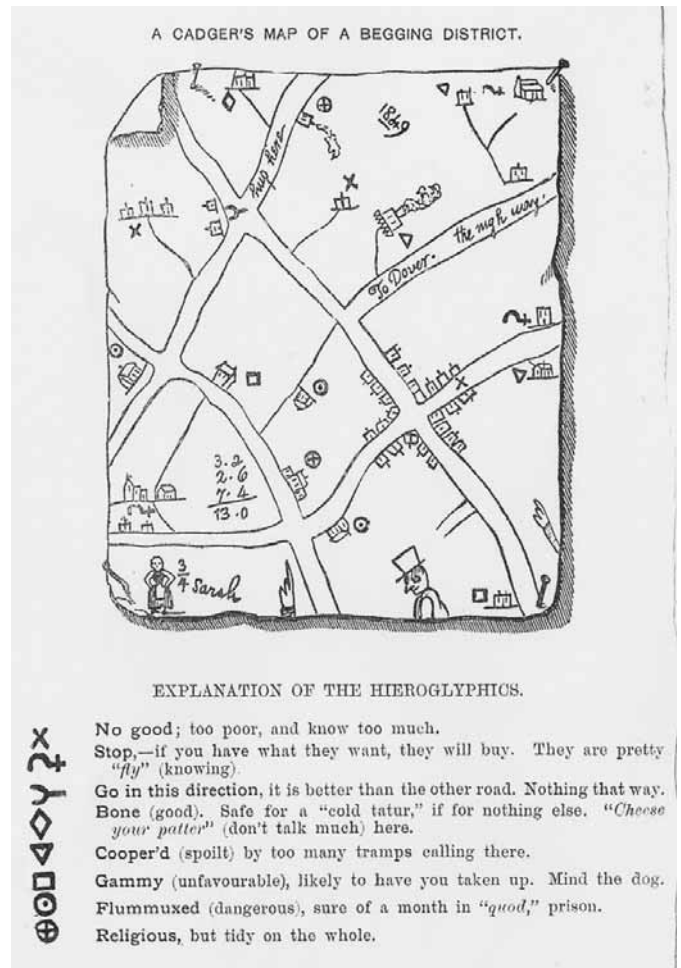
Het werd ter ontcijfering opgestuurd naar de Eindhovense codebrekers. In april werden in Vlissingen uit een huis 600 cd's gestolen; onder het huisnummer leken de letters C en D geschreven. Daarna verdwenen de inbrekerstekens weer uit het nieuws.

Zwarte Pieten

Hoewel de Balkanbendes met hun geheime tekens overal in Nederland toesloegen, is er nooit een inbreker opgepakt met een krijtje op zak. Geen wonder, want die inbrekerscode bestaat niet. Toen ik het bericht in *de Volkskrant* las, heb ik meteen de politie in Amsterdam gebeld. Waarom had deze nieuwe vorm van misdaad nog niet geleid tot arrestaties, als die buurtregisseur alles zo scherp in de peiling had? En hoe lang had deze Sherlock Holmes erover gedaan om de code te kraken? Bij de eerste poging had ik met Google de hele lijst al gevonden. Die staat gewoon op het web – niks geheim. De politiewoordvoerder bevestigde mijn vermoeden: die tekens waren nergens gezien, er was geen sprake van een toenemend aantal inbraken, de buurtregisseur had louter een gerucht doorgegeven. *Case closed* – en ik had een mooi verhaal voor mijn column in het *Algemeen Dagblad* van 5 maart.

Ook de berichten uit Eindhoven waren eenvoudig dood te checken: in geen van de huizen met tekens was ingebroken. Het was daardoor ook niet bekend wat de tekens precies beduidden. Maar, zei de woordvoerder, dat ze bestonden, was algemeen bekend in politiekringen. Dat klopte, maar geen enkele centrale politie- of justitie-instantie bleek in staat één enkel voorbeeld te noemen van het gebruik ervan. De Vlissingse 'CD' berustte op een misverstand.

Kortom, de politie verspreidde een broodje aap, en de kranten hielpen een handje mee. Journalisten verzuimden het principe van check en double check, waardoor bijvoorbeeld het *Volkskrant*-bericht van 1 maart werd aangehaald als bewijs voor de ernst van de zaak, nadat het door het *AD* en de politie zelf was ontmaskerd als canard. De pers deed er zelfs een schepje bovenop: kranten publiceerden uitgebreide van internet geplukte lijsten met dievencodes.

Engelse zwerverscodes (1859)

'Zigzag is "hond", driehoek is "vrouw"', kopte *De Gelderlander* boven een voorpagina-artikel waarin ook de *Volkskrant*-canard weer als waar werd opgedist.

Het verhaal over de dieventekens doet de ronde in heel West-Europa. In Nederland komen de imaginaire dieven uit het voormalige Oostblok, in minder politiek correcte streken (alles ten zuiden van Turnhout) worden zigeuners van deze praktijk beschuldigd. De kern van waarheid in het verhaal is uiterst mager: tot in de jaren 1930 gebruikten landlopers op het Europese platteland inderdaad soortgelijke tekens om aan elkaar door te geven waar zwervers welkom waren – de rest is gerucht en speculatie.

Hoewel het oplossingspercentage nul procent bedroeg en de media na maart hun belangstelling verloren, bleek het verhaal taai: in november was het weer helemaal terug – dankzij het *Sinterklaasjournaal*. Dit kijkcijfersucces vertelde de kinderen van Nederland avond na avond hoe de Pieten een nieuw Pietenhuis zochten. Totdat ze dat gevonden hadden, zochten ze onderdak bij Nederlandse gezinnen. Als er een krijtcirkel op je deur stond, waren Pieten welkom, als er een kruis stond, was het geen geschikt onderkomen voor een Zwarte Piet. De eerste Nederlandse straat waarin iedereen zijn deur opende voor de Pieten, aldus het *Sinterklaasjournaal*, was de Generaal Pardonstraat.

Overal in Nederland verschenen kruisen en cirkels op gevels en deuren. Maar niet iedereen kijkt naar het *Sinterklaasjournaal*. In haar weblog vertelt 'Sjoukje' hoe zij eind november 's avonds op haar tuinpoort zo'n krijtkrabbel aantrof: 'Snel wis ik de poort met m'n jasmouw schoon en glijp naar binnen, breek bijna m'n benen om de sleutel van de achterdeur uit de tas te grabbelen en sluit de deur van binnen af met de grendel en twee sloten. Waren er niet ooit eens van die indianenverhalen over inbrekers die zo een leeg te roven huis markeerden? Normaal gesproken ben ik op deze avond

Poema's en panda's

Dat onze verwachtingen onze waarneming kleuren, wordt treffend geïllustreerd door de zaak van de ontsnapte panda. Op zondag 10 december 1978 ontsnapte een kleine panda uit Blijdorp. Het dier kwam niet ver: het werd een meter of vijfhonderd van zijn verblijf doodgereden door een trein. Voor dat de verzorgers de panda vonden, hadden zij het *Algemeen Dagblad* ingelicht, dat de volgende ochtend berichtte over de ontsnapping. Binnen een paar dagen belden honderd Nederlanders uit alle delen van het land de Rotterdamse dierentuin om te zeggen dat ze de panda hadden gespot. De telefoontjes, waarschijnlijk afkomstig van mensen die een vos of een ander dier hadden gezien, stopten pas toen het *AD* op 13 december de dood van de panda bekend maakte.

Door een zelfde soort gezichtsbedrog zagen veel Nederlanders in de lange, hete zomer van 2005 een poema op de Veluwe. Het dier (op foto's ongeveer een derde van de hoogte van jong groen graan) werd voor het eerst gesignaleerd op 14 juni. Hoewel kranten al na twee dagen opperden dat het een broodje aap betrof, liep de poemasoap door tot in september. Een belangrijke reden hiervoor was de amusementswaarde van het verhaal: in een nieuwsluwe periode garandeerde de poema dagelijks vermaak.

Als het vangteam van de Stichting Pantera geen nieuwe foto's had, was er wel een bedrijfje dat rondvluchten boven het poemagebied aanbood of werden er Kamervragen gesteld over het voornemen om het dier af te schieten. De nieuwsdrempel zakte zo ver dat ieder commercieel initiatief de kranten haalde (een restaurant zette 'broodje poema' op het menu, de sportartikelenfirma Puma sponsorde de poemavangers). Op 27 juni publiceerde *De Telegraaf* zelfs de kop: 'Tweede, blonde poema gesignaleerd op Veluwe.' Een alerte internetter op het Fok!-forum had binnen tien minuten met de plaatjeszoekmachine van Google achterhaald waar de foto van die tweede poema vandaan kwam: een website over poema's in Brazilië.

Zie over de poemahype Parariteiten, zomer 2005, en vooral het uitvoerige overzicht in Meder, Theo (2005). Winnie de Poema en de Waaslandwolf. Broodjes Aap over wilde dieren in een geciviliseerde omgeving. www.meertens.nl/meertensnet/file/theom/20051206/WinnieDePoema.pdf

nooit thuis. Was men iets van plan, en zo ja wie? En vervolging van etnische minderheden, ook daar staat me iets van bij... In no time waart het angstspook door mijn hoofd, bel ik de kinderen, de buurman en vervolgens het landelijk politienummer. De vriendelijke meneer antwoordt dat er extra zal worden gesurveilleerd [...]

Sjoukje was niet de enige die in paniek raakte. In Leiden en omgeving belden verschillende burgers de politie. Die stelde ze gerust – maar bevestigde ook dat de tekens bestaan: 'Woordvoerder Renate den Elzen van de politie begrijpt de onrust wel. Inbrekers maken soms ook gebruik van tekens op hekken of gevels om toekomstige buit aan te geven. "Het komt voor dat dieven huizen met kruisen markeren. Bijvoorbeeld als ze weten dat de bewoners op vakantie zijn, of als ze vermoeden dat er iets te halen valt."' (*Leidsch Dagblad*, 23 november 2005)

Op het spoor gezet door de media zagen burgers onschuldige krijttekentjes van kinderen of krantenbezorgers aan voor boodschappen van inbrekers. Het mechanisme hierachter trekt al meer dan

een halve eeuw de aandacht van sociale wetenschappers. De meest geciteerde gevallen speelden zich af in de Amerikaanse plaatsen Mattoon en Seattle.

Gas

Op 1 september 1944 rook de Amerikaanse Aline Kearney in haar huis een zoetige geur. Ze werd duizelig en misselijk en haar benen raakten verlamd. Gelukkig voelde ze zich een half uur later weer beter, maar haar dochtertje van drie werd ook ziek en knapte pas de volgende ochtend weer op. Zo begon de angst voor een spookachtige figuur die een stadje van 17.000 inwoners in de staat Illinois twee weken zou teisteren: de *Mad Gasser* van Mattoon.

De plaatselijke krant, de *Daily Journal-Gazette*, wakkerde de paniek aan met de voorpagina-kop: 'Anesthetic Prowler' on Loose'. De aanhalingstekens rond 'anesthetic prowler' ('verdoovende insluiper') suggereren dat de krant een betrokkene citeerde; in werkelijkheid komt de aanduiding voor rekening van de journalist. Ook de onderkop 'Robber fails to get into home' was niet op feiten gebaseerd. Een volwassene en een peuter hadden iets vreemds geroken en gevoeld; dat er een rover was die het huis binnen wilde dringen, was speculatie, hoewel Mrs. Kearney onwel werd juist toen zij haar geld zat te tellen. Nog krasser was een tweede onderkop: 'Mrs. Kearney and Daughter First Victims'. Hoewel daar nog geen reden voor was, impliceerde die onderkop dat er meer slachtoffers zouden volgen – en die kwamen er dan ook. Sommigen meldden dat ze hetzelfde hadden meegemaakt als mevrouw Kearney en haar dochtertje, maar kennelijk herinnerden ze zich dat pas na de eerste berichten in de *Gazette* en hadden ze het niet nodig gevonden de politie te waarschuwen. Die was vanaf het begin sceptisch, maar zag die twijfel niet terug in de sensationele berichtgeving.

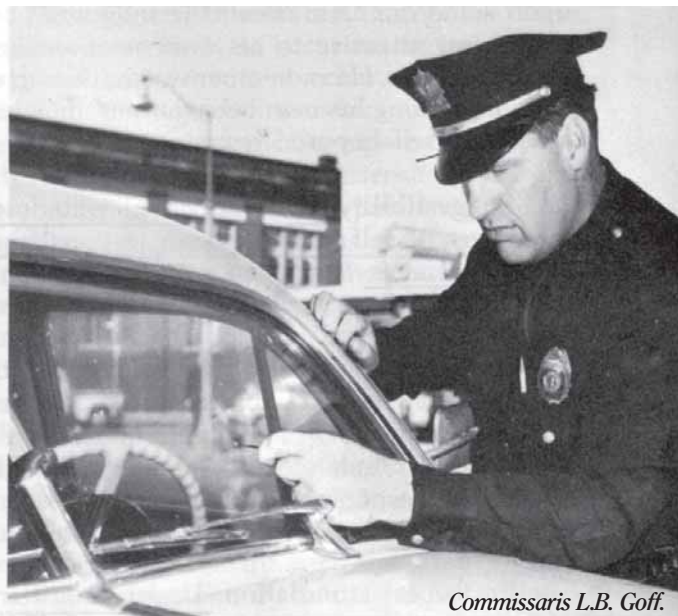
In de dagen na het eerste incident vielen er links en rechts slachtoffers van de gasaanvallen, maar niemand kon de dader betrappen. Vreemd, want tegen die tijd liep er een gewapende burgerwacht rond in Mattoon en was de politiemacht versterkt met vijf extra auto's, tien agenten en twee FBI-agenten.

Na twee weken maakte de politiecommissaris bekend dat alles berustte op massahysterie. Er kwamen geen nieuwe meldingen meer binnen en de krant hielp mee de angst belachelijk te maken, bijvoorbeeld in het bericht over de vrouw uit Cedar Rapids in buurstaat Iowa, die een man voor haar raam had gezien die gas in haar kamer spoot. De politie meldde dat ze bij onderzoek op de plaats delict geen psychopaat aantroffen, maar een geit, die ook de bron bleek te zijn van de doordringende geur.

Vermoedelijk was de angst die vorm kreeg in de gedaante van de duistere gasspuiters ernstig genoeg: Amerikanen vreesden een Duitse gifgasaanval als vergelding voor de invasie die luttele maanden voor het opduiken van de *Mad Gasser* was begonnen. Bovendien beleefde Mattoon in de dagen voor de eerste 'gasaanval' een inbraakgolf en werd er net jacht gemaakt op een Duitser die was ontsnapt uit een gevangenenkamp. Ook bij dat andere klassieke voorbeeld van massawaan, in Seattle, lijkt angst voor modern oorlogstuig de voedingsbodem te zijn geweest.

Het autoruitenmysterie van Seattle

In maart en april 1954 ontdekten duizenden bewoners van de Amerikaanse westkust onverklaarbare putjes in hun autoruiten. Ook vonden ze geheimzinnige korreltjes en stofdeeltjes. Het vreemde verschijnsel begon op 23 maart in Bellingham, 80 mijl ten noorden van Seattle, en verplaatste zich in de weken daarop in de richting van de grote stad. De politie, die aanvankelijk dacht aan vandalen met windbuksen of hagelgeweren, doorzocht buurten en

Commissaris L.B. Goff.

zette wegversperringen op, maar slaagde er niet in daders in de kraag te grijpen.

Op 14 april lazen de inwoners van Seattle in hun ochtend- en middagkranten hoe in één dag tweeduizend auto's op onverklaarbare wijze waren beschadigd in plaatsen ten noorden van de stad. 's Avonds om zes uur kwam het eerste telefoontje uit Seattle zelf binnen bij de politie: drie auto's waren beschadigd. Daarna hield het niet meer op. De politie moest extra manschappen oproepen om de telefoon te beantwoorden. Binnen een dag belden 242 burgers om schade te rapporteren aan in totaal meer dan drieduizend auto's. Zelfs voor politiebureaus geparkeerde patrouillewagens bleken niet veilig.

De snelheid en omvang van het fenomeen maakten vandalisme als oorzaak onwaarschijnlijk. Wat kon er dan achter zitten? Het meest gehoord was een veronderstelling die ook door de burgemeester van Seattle werd uitgesproken: de putjes waren het gevolg van nucleaire fall-out. Drie weken voor de eerste meldingen van beschadigde autoruiten hadden de vs een waterstofbom met een kracht van 15 megaton laten ontploffen op de atol Bikini in de Stille Zuidzee, de eerste van een serie kernproeven. Door de klap, die twee en een half keer zo sterk was als verwacht, viel de straatverlichting uit in Hawaï. Andere gevolgen waren ernstiger: doordat de wind verkeerd stond, werden inwoners van de Marshall-eilanden ziek van de straling en een Japanse visser overleed eraan. Amerikaanse kranten brachten koppen als '3 H-Bomb victims face death: doctor reports on fisherman'.

Controle van de aangetaste auto's met geigertellers leverde echter geen bewijs van verhoogde radioactiviteit. De theorieën tierden welig: volgens anderen waren uitkomende eitjes van zandvlooien de oorzaak, of de superkrachtige radiozender van een nabije marinebasis. Op de avond van 15 april vroeg de burgemeester van Seattle president Eisenhower om bijstand. Daarna werd het een zaak voor de wetenschap, waarbij al snel bleek dat voorruiters ernstiger waren aangetast dan achterruiten en dat het geheimzinnige verschijnsel het meer op oude dan op nieuwe auto's had gemunt, ook als die op dezelfde parkeerplaats stonden. Conclusie: het ging om oneffenheden die er altijd al waren geweest, maar die de bewoners nu pas voor het eerst zagen. De vreemde speldenknopgrote korreltjes die autobezitters voor het eerst zagen op hun ruiten bleken koolstof; ook die waren er altijd al geweest. Ze hadden niets te maken met de putjes: die werden veroorzaakt door steentjes.

Ook bij dit geval van massawaan, in de vakliteratuur bekend als de 'Seattle windshield pitting epidemic', speelden de media een lei-

dende rol. Nieuwsmedia bleken belangrijker voor de verspreiding van de verontrusting dan berichten van mond tot mond: driekwart van de inwoners vernam over de mysterieuze putjes via de massamedia.

Struikrovers

Terug naar Nederland. Van het Friese Rinsumageest tot Lottum in Limburg werd ons land in 2005 geteisterd door een golf van vooralsnog onopgeloste hortensiadiefstallen. Eigenaars constateerden dat knoppen of jonge loten waren afgeknipt en dat het geen vandalisme was, maar werk van dieven die wisten wat ze zochten: 'Het is vakwerk', zeggen de bestolenen, de dief had groene vingers. Hoewel de dieven in honderden tuinen toesloegen, is er nooit iemand betrapt. Bij hoge uitzondering werden sporen gevonden, maar nooit meer dan een voetafdruk die de politie niet verder hielp. Deze extreem lage pakkans bevreedt nog meer als we lezen dat dieven ongemerkt in tuinen doordrongen die voorzien waren van bewegingsmelder en waakhonden. Bovendien gebeurden de diefstallen vrijwel zonder uitzondering in plaatsen als Zwaagwesteinde, Lierderholsthuis, Oosterbierum, Mariënheem, Biddinghuizen, Spankeren, Varsseel, Eext, Emst en Koekange. Plaatsen waar iemand met een snoeischaar en een zak vol hortensiastekjes nog sneller opvalt dan in de stad, zou je zeggen.

Wordt er echt iets gestolen? Op dit punt zijn de berichten tegenstrijdig. Enerzijds vertoonden nieuwsrubrieken beelden van treurende tuinbezitters naast afgeknipte hortensia-stengels en belden honderden mensen de politie. 'Zal het anders zo fleurige Emst dit voorjaar wel in bloei staan?' somberde *de Stentor* op 16 januari. Maar diezelfde krant stelde precies een half jaar later vast dat het allemaal reuze meeviel: 'Bestolen hortensia's bloeien als nooit tevoren', kopte het Gelderse dagblad op 16 juli. Ook in het Friese Oudkerk, waar in januari geen knop meer heel was, hebben de hortensia's er nog nooit zo mooi bijgestaan (*Leeuwarder Courant*, 13 augustus 2005)

Wat er precies aan de hand is, blijft raadselachtig, maar de affaire vertoont sterke overeenkomsten met de eerder besproken gevallen van massawaan. Een daarvan is dat de slachtoffers in veel gevallen de diefstal pas opmerkten toen nieuwsmedia hen erop opmerkzaam maakten. 'Veel gedupeerden merkten pas na publicaties in de krant dat ook hun planten waren gesnoeid', aldus de Drentse politiewoordvoerder Zinsmeyer (*Dagblad van het Noorden*, 21 december 2004). Een voorbeeld van zo iemand is een hortensia-

liefhebster (ze heeft er honderden) uit het Noord-Hollandse Zwanenburg: 'Mevrouw Fietje (84) uit Zwanenburg stond raar te kijken toen ze onlangs in haar tuin liep: al haar hortensia's zijn afgeknipt en niet door haarzelf. "Ik hoorde op de radio over hortensiadieven in het noorden en zuiden van het land. [...] Ik ging meteen in mijn tuin kijken en zo te zien heb ik ook bezoek gehad van een hortensiadief.'" (*Haarlems Dagblad*, 1 maart 2005)

Opmerkelijk is ook de rol van experts in de media. In de zaak van de hortensiadieven was dat vooral Harald Wychgel, een drugsdeskundige van het Trimbosinstituut. Hij werd voortdurend aangehaald als de autoriteit die beweerde dat de hortensia's werden gestolen om hun hallucinogene bestanddelen: ze werden gerookt als alternatieve drug. Maar dat had Wychgel helemaal niet gezegd.

Het begon ermee dat een hortensiakweker in de *Leeuwarder Courant* (31 december 2004) opperde dat dieven hortensia's niet stelen om ze te stekken, maar om ze te roken, als drug. Om commentaar gevraagd bevestigt drugsdeskundige Wychgel dat je hortensia's *kunt* roken: 'Van bepaalde hortensiasoorten krijg je een licht roesje, je wordt er een beetje high van.' De krant zet daar als kop boven: 'Hortensia: om te stekken of te blowen?' – let op het vraagteken.

Dit wordt opgepikt door het ANP in een bericht dat op 3 en 4 jan. de landelijke kranten haalde. Ook het ANP belde Wychgel en noteerde: 'Het lijkt hem niet waarschijnlijk dat de bloemen worden gestolen om te roken. "Dan kun je net zo goed naar de coffeeshop gaan."' Een aantal kranten lieten die nuance weg en de speculatie over drugs werd zelfs tot zekerheid gepromoveerd in de koppen van het *Algemeen Dagblad* ('Hortensiadieven willen high worden', 3 januari 2005) en het *Dagblad van het Noorden* ('Gestolen hortensia's goed voor een jointje', 4 januari 2005).

De kranten vallen massaal voor de fantasie over hallucinerende hortensiarokers en lijken de expert alleen om retorische redenen te

noemen: zijn echte mening doet niet ter zake. Op 4 januari interviewt het *Algemeen Dagblad* Wychgel, die zijn best doet om de zaak te bagatelliseren: 'Het is echt onzin. [...] je wordt niet high van het roken van elke hortensia. Alleen de Aziatische variant van de plant heeft psychoactieve bestanddelen. Of die veel in Nederland voorkomt, zou ik niet eens weten.'

Verhaal vakkundig kapot gecheckt, zou je zeggen. Dus wat zet het *AD* op de voorpagina? 'Hortensiajoint broodje aap'? Nee: 'Hortensia's in trek voor joint.' En zo zeurde het verhaal nog weken door: 'Hortensiadieven weten precies waar en hoever ze de plant moeten toppen. Hoogst waarschijnlijk gaat het om het hallucinerende effect', weet de *Volkskrant* op 10 januari. En op 20 januari kopt de *Gelderlander*: "Struikrovers" zijn tuk op jointje met hortensia.'

Uitdoven

De hortensia-affaire begint in de week voor Kerstmis 2004, met enkele berichten per week in het *Dagblad van het Noorden* en andere regionale media. In de eerste week van 2005 stijgt de media-aandacht aanzienlijk: 21 berichten, deels in landelijke media. Vermoedelijk heeft de mediagenieke drugsconnectie daarbij geholpen: louter voor hortensiadiefstal uit tuinen in Westerbork en Grou rukken de landelijke media niet uit.

De publiciteit bereikt een hoogtepunt met de uitzending van *Twee Vandaag* op 18 januari, een ironisch getoonzette reportage waarin alle mogelijke motieven de revue passeren en als onwaarschijnlijk worden afgedaan: dat het gaat om de geestverruimende eigenschappen, dat de knoppen worden gebruikt in bloemstukjes, dat de stekjes worden opgekweekt en verkocht, misschien in Oost-Europa, dat het een afrodisiacum is, dat het om een practical joke gaat. Na deze aandacht van de nationale tv zakt de zaak snel in. Nieuwe gevallen halen de landelijke kranten niet meer en de regionale pers publiceert vanaf eind januari hoogstens twee berichten per week over hortensiarovers. Na februari verschijnen slechts incidenteel berichten.

Is iedereen er nu van overtuigd dat er eigenlijk niets bijzonders aan de hand was? Vast niet. Medalia en Larsen, de sociologen die het autoruitenmysterie van Seattle onderzochten, lieten twee dagen nadat de meldingen ophielden een telefonische enquête houden onder duizend inwoners. De helft van hen dacht nog steeds dat er iets vreemds was gebeurd, een kwart wist het nog niet zeker en slechts een vijfde was echt sceptisch. De onderzoekers concluderen dat het geloof in een vreemd fenomeen nog steeds krachtig was, maar dat de interesse sterk was gedaald.

Hetzelfde lijkt ook het geval bij de dieventekens en de hortensiaroof. Media-aandacht, en daarmee meldingen, verdwenen toen er niets nieuws meer te berichten viel: alle invalshoeken waren behandeld, alle verklaringen genoemd. Sceptici zijn in dit soort affaires vaak de laatsten wier mening aan bod komt. Daarna dooft de kwestie uit – niet omdat het publiek nu ook de sceptische mening is toegedaan, maar omdat het verzadigd is. De nieuwswaarde is nu tot de laatste druppel uitgeperst.

Politieagenten geloven nog steeds in de dieventekens, zo bleek bijvoorbeeld bij de onrust rond de zwartepietentekens in november. De vele politiemedewerkers die ik interviewde waren absoluut niet geïnteresseerd in de uitkomsten van mijn onderzoek.

Ook het hortensianieuws doofde eerder uit door verzadiging dan door iets anders. De nieuwe winter was amper begonnen, of daar waren ze weer: in november sloegen de dieven toe in het Drentse Bunne, en begin januari werden de hortensia's van gans Abbekerk (NH) gestript. Een inwoner verzuchtte tegen de reporter van *4 in het land* (RTL4, 5 januari 2006): 'Ze moeten met een heel leger zijn geweest en met manden vol hiervandaan zijn ge-

Hortensiaroof in Haren (Gr.)

gaan.' Ook de poema zullen we over een of twee zomers nog wel terugzien.

Literatuur

- Bartholomew, Robert E. (2001). *Little Green Men, Meowing Nuns and Head-Hunting Panics. A Study of Mass Psychogenic Illness and Social Delusion*. Jefferson / Londen: McFarland & Company.
- Burger, Peter (2005). 'Hier valt niets te halen.' Inbrekerstekens: broodje-aapverhalen. *Onze Taal* 74, pp. 220-223. Verkorte versie: www.onzetaal.nl/nieuws/dieventekens.html. Bronnen: www.onzetaal.nl/2005/9/dieventekens.html.
- Van Kampen, Hans (1979). The case of the lost panda. *Skeptical Inquirer* 4 (1), Fall, 45-50.
- Ladendorf, Bob & Robert E. Bartholomew (2002). The Mad Gasser of Mattoon: how the press created an imaginary chemical weapons attack. *Skeptical Inquirer*, July-August. www.findarticles.com/p/articles/mi_m2843/is_4_26/ai_88826374
- Medalia, Nahum Z. & Otto N. Larsen (1958). Diffusion and Belief in a Collective Delusion: the Seattle Windshield Pitting Epidemic. *American Sociological Review* 23, pp. 180-186.
- Renard, Jean-Bruno (1994). Le tract sur les signes de reconnaissance utilisés par les cambrioleurs: rumeur et réalité. In Patrick Tacussel (red.), *Le Réenchantement du monde. La métamorphose contemporaine des systèmes symboliques*. Parijs: L'Harmattan, pp. 215-241.
- Stein, A.J. (2000). *Windshield Pitting Incidents Reach Fever Pitch on April 15, 1954*. www.historylink.org/output/cfm?file_id=2251.

Peter Burger doceert journalistiek aan de Universiteit Leiden en doet onderzoek naar mediahypes en moderne sagen in nieuwsmedia.